

УДК 355.1:159.9:358.4

DOI <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2026-10.15>**Андрій КИРИЧЕНКО**

доктор філософії (за спеціальністю «Психологія»),

доцент кафедри військової психології,

Національний університет оборони України

kyrychenkoav@ukr.net

ORCID: 0000-0002-1333-5980**Євген ДУДНИК**

слухач кафедри військової психології,

Національний університет оборони України

Dydnik332@gmail.com

ORCID: 0009-0005-2690-7609

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ПІЛОТІВ ТАКТИЧНОЇ АВІАЦІЇ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ЗА ПРИЗНАЧЕННЯМ

Психологічна готовність пілота – це не лише витримка під тиском, а мистецтво мислити ясно там, де інші губляться в хаосі; саме вона перетворює машину на зброю, а людину – на силу, що вирішує результат бою
Андрій КИРИЧЕНКО

Справжня сила пілота – не в маневрі, а в здатності діяти точно, коли навколо панує невизначеність. Психологічна готовність – це коли рішення народжується швидше, ніж сумнів.
Євген ДУДНИК, офіцер 831-шої Миргородської бригади тактичної авіації

Анотація. Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та розкритті особливостей психологічної готовності пілотів тактичної авіації Збройних Сил України до виконання завдань за призначенням в умовах Війни за Незалежність України, а також визначенні основних психологічних чинників, що забезпечують ефективність їхньої професійної діяльності в бойовій обстановці. **Методологія дослідження** ґрунтується на використанні комплексу загальнонаукових методів, зокрема аналізу, синтезу, узагальнення, систематизації та порівняння наукових джерел з проблем психологічної готовності, професійної діяльності військових пілотів і психології діяльності в особливих умовах. **Наукова новизна** полягає у здійсненні комплексного теоретичного узагальнення особливостей психологічної готовності пілотів тактичної авіації Збройних Сил України до виконання бойових завдань в умовах війни нового типу. Обґрунтовано, що психологічна готовність є інтегральною професійно важливою властивістю особистості військового пілота, яка забезпечує збереження ефективності діяльності в умовах бойового стресу, невизначеності, дефіциту часу, інтенсивного інформаційного навантаження та багатofакторних загроз. Визначено основні психологічні чинники, що впливають на готовність льотного складу, серед яких мотивація, психологічна стійкість, резильєнтність, професійна ідентичність, когнітивна мобільність, емоційно-вольова саморегуляція та здатність до швидкого прийняття рішень. Доведено, що досвід Війни за Незалежність України суттєво актуалізував значення психологічної психологічної готовності військових пілотів як одного з визначальних чинників успішного застосування тактичної авіації. **Висновки.** Встановлено, що психологічна готовність пілотів тактичної авіації визначається специфікою їхньої професійної діяльності, яка характеризується високим рівнем екстремальності, багатofакторними бойовими загрозами, постійною зміною оперативної обстановки, значними психофізіологічними навантаженнями та дефіцитом часу на прийняття рішень. Вона забезпечує здатність підтримувати ефективність професійної діяльності, швидко адаптуватися до змін бойової ситуації, зберігати психоемоційну стійкість і надійність виконання бойових завдань в умовах високого ризику.

© А. Кириченко, Є. Дудник, 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Ключові слова: психологічна готовність, психологічна стійкість, резильєнтність, надійність, пілоти тактичної авіації, мотивація, бойовий стрес, адаптація, діяльність в особливих умовах, Війна за Незалежність України.

Andrii KYRYCHENKO

Doctor of Philosophy (Psychology),
Senior Lecturer at the Department of Internal Communications,
National Defense University of Ukraine
kyrychenkoav@ukr.net
ORCID: 0000-0002-1333-5980

Yevhen DUDNYK

Student at the Institute of Strategic Communications,
National Defense University of Ukraine
Dydnik332@gmail.com
ORCID: 0009-0005-2690-7609

PECULIARITIES OF THE PSYCHOLOGICAL READINESS OF TACTICAL AVIATION PILOTS OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE TO PERFORM ASSIGNED MISSIONS

Abstract. The article aims to provide a theoretical rationale for and examine the specific characteristics of the psychological readiness of tactical aviation pilots of the Armed Forces of Ukraine to perform their assigned missions during the War for Ukraine's Independence, as well as to identify the key psychological factors ensuring the effectiveness of their professional performance in combat conditions. **The research methodology** is based on a combination of general scientific methods – specifically analysis, synthesis, generalization, systematization, and comparison – applied to scholarly sources concerning the psychological readiness and professional activity of military pilots, as well as the psychology of performance under special conditions. **The scientific novelty** lies in the comprehensive theoretical generalization of the characteristics of psychological readiness among tactical aviation pilots of the Armed Forces of Ukraine for executing combat missions in the context of a new type of warfare. It is substantiated that psychological readiness is an integral, professionally significant attribute of the military pilot's personality, ensuring the maintenance of operational effectiveness amidst combat stress, uncertainty, time constraints, intense information loads, and multifactorial threats. The key psychological factors influencing the readiness of flight personnel have been identified, including motivation, psychological stability, resilience, professional identity, cognitive flexibility, emotional-volitional self-regulation, and the ability to make rapid decisions. It has been demonstrated that the experience of Ukraine's War of Independence has significantly underscored the importance of military pilots' psychological readiness as a decisive factor in the successful employment of tactical aviation. **Conclusions.** It has been established that the psychological readiness of tactical aviation pilots is determined by the specific nature of their professional activity, characterized by extreme conditions, multifaceted combat threats, a constantly changing operational environment, significant psychophysiological strain, and time constraints for decision-making. This readiness ensures the ability to maintain professional performance, rapidly adapt to changes in the combat situation, and preserve psycho-emotional stability and reliability in executing combat missions under high-risk conditions.

Key words: psychological readiness, psychological resilience, resilience, reliability, tactical aviation pilots, motivation, combat stress, adaptation, performance under extreme conditions, the War for Ukraine's Independence.

Постановка проблеми. Актуальність проблеми дослідження зумовлена зростанням ролі тактичної авіації у забезпеченні обороноздатності держави та досягненні переваги над противником в умовах сучасної збройної боротьби. Повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України підтвердила, що ефективність виконання бойових завдань значною мірою залежить не лише від технічного оснащення авіаційних підрозділів, а й від рівня психологічної готовності льотного складу до дій в екстремальних умовах

бойової обстановки. Пілоти тактичної авіації Збройних Сил України здійснюють свою професійну діяльність в умовах високої відповідальності, дефіциту часу на прийняття рішень, постійної загрози життю, значних психоемоційних та психофізіологічних навантажень. Виконання бойових завдань під час польотів потребує від них здатності зберігати психічну стійкість, високу концентрацію уваги, емоційну врівноваженість, готовність до ризику та оперативного реагування на швидкоплинні зміни бойової обстановки.

За таких умов психологічна готовність виступає одним із ключових чинників надійності професійної діяльності військового льотчика, забезпечуючи ефективне використання наявних знань, умінь, навичок і особистісних ресурсів для успішного виконання завдань за призначенням.

Аналіз джерел та останніх досліджень свідчить, що проблемам фахової підготовки льотного складу, формування професійної та психологічної готовності до діяльності в особливих умовах, розвитку професійно важливих якостей військових пілотів, психофізіологічного забезпечення польотів, прийняття рішень в умовах ризику та впливу людського фактора на ефективність льотної діяльності присвячені праці українських і зарубіжних учених: Т. Асмуса (1997), Д. Бойда (2005), О. Горобця (2023), О. Громика (2024), Ю. Дзюбенка (2024), Р. Йолтона (1997), С. Коропа (2024), М. Кулакової (2026), В. Ленця (2025), М. Миронюка (2024), Р. Невзорова (2024), П. Онипченка (2024), Д. Паттерсона (2005), К. Рудич (2024), Б. Томпсона (2005), С. Чернявської (2024), Ю. Шевякова (2024), Д. Шауда (1997), Е. Холнагеля (1997), Я. Ярошенка (2024) та інших.

Водночас питання психологічної готовності пілотів тактичної авіації Збройних Сил України до виконання завдань за призначенням в умовах сучасної війни залишаються недостатньо дослідженими. Потребують подальшого наукового осмислення структура та зміст психологічної готовності військових льотчиків, особливості її прояву в бойовій діяльності, а також чинники, що визначають її формування та підтримання.

З огляду на зазначене, дослідження особливостей психологічної готовності пілотів тактичної авіації Збройних Сил України до виконання завдань за призначенням є суттєво важливим як у теоретичному, так і в практичному аспектах, оскільки його результати можуть бути використані для вдосконалення системи психологічної підготовки, супроводу та забезпечення професійної діяльності льотного складу в умовах воєнного стану.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та розкритті особливостей психологічної готовності пілотів тактичної авіації Збройних Сил України до виконання завдань за призначенням в умовах російсько-української війни.

Виклад основного матеріалу. Так, Невзоров Р., Громико О., Онипченко П. зазначають, що бойова діяльність військового пілота висуває суворі вимоги до фізіологічної, фізичної, психічної, а також мотиваційно-вольової та професійної сфер особистості. Вагомий вплив на рівень готовності бойових пілотів справляє їхня підготовка, що концептуалізується через категорії “готовність”, “професійна готовність” і “фахова готовність”. Крім того, готовність до бойових польотів майбутніх військових льотчиків тактичної авіації доцільно розглядати як багатокомпонентне утворення – інтегративну властивість особистості, яка детермінується змістом і спрямованістю професійної підготовки, а також військово-політичними й соціальними вимогами, що висуваються до військових льотчиків. Фахова готовність льотчиків тактичної авіації формується через поєднання когнітивного, діяльнісного, операційного, мотиваційно-вольового, фізичного та психофізіологічного компонентів. Ця структура охоплює повний цикл підготовки фахівців і враховує як інтелектуальні, психологічні, так і фізичні вимоги до сучасного військового пілота [8].

Так, Кулакова М. розглядає фахову готовність як складну динамічну структуру, що включає мотиваційні, вольові, пізнавальні, емоційні та операційні компоненти, а також властивості й стани психіки людини у співвідношенні з професійними завданнями та зовнішніми умовами. При цьому її компоненти поділяються на дві групи: ті, що визначають професійні характеристики готовності (планово-змістовий, мотиваційний, контрольно-оціночний, управлінський), та особистісні якості фахівця (адаптаційний, емоційно-вольовий, мобілізаційний, комунікаційний), однак зазначений підхід є переважно психологічним і не містить достатніх формалізованих інструментів для визначення рівня готовності [4].

Чернявська С. аналізує психологічну готовність майбутніх пілотів як комплексне й тривале утворення, що охоплює всі рівні психічної діяльності та забезпечує ефективне виконання професійних завдань. Це стійка внутрішня підготовленість особистості до діяльності в умовах підвищеної відповідальності, ризику та необхідності швидкого прийняття рішень.

У структурі цієї готовності виокремлюється кілька взаємопов'язаних компонентів. Передусім це мотиваційний компонент, який визначає спрямованість особистості, її професійні цінності, інтерес до льотної діяльності та готовність долати труднощі. Саме мотивація задає загальний вектор розвитку пілота та підтримує його активність у складних бойових умовах.

На думку автора, другим важливим компонентом є компонент досвіду, який інтегрує змістову та операційно-організаційну складові. Він включає систему засвоєних знань, сформовані навички та вміння, а також здатність ефективно організовувати власну професійну діяльність, застосовувати набуті компетентності на практиці й оперативно адаптуватися до змінних умов польотного середовища.

Не менш значущими є особливості психічних процесів, які мають професійну цінність. Йдеться про розвиток пізнавальних функцій (уваги, пам'яті, мислення, сприймання), а також емоційно-вольової сфери, що забезпечує стійкість до стресу, резильєнтність, самоконтроль і здатність діяти зосереджено в умовах значного психічного та фізичного навантаження.

Завершує цю структуру блок професійно значущих особистісних властивостей. До нього належать риси темпераменту, характеру та індивідуальні здібності, які впливають на стиль діяльності пілота, швидкість реагування, відповідальність і надійність у виконанні завдань.

Отже, психологічна готовність пілота тактичної авіації постає як інтегрована система, де кожен компонент доповнює інший. Її формування потребує цілеспрямованого розвитку мотивації, накопичення професійного досвіду, удосконалення психічних процесів і розвитку особистісних якостей, що в сукупності забезпечує високий рівень професійної ефективності [11].

Додаткове теоретичне підґрунтя дослідження психологічної готовності пілотів тактичної авіації може бути знайдено у мемуарно-філософському творі Антуана де Сент-Екзюпері «Військовий льотчик». Автор акцентує увагу на специфіці бойового польоту як діяльності, що пов'язана з постійним ризиком, який усвідомлюється льотчиком як невід'ємна складова професії. Водночас виконання завдання визначається не емоційними

реакціями, а професійним обов'язком, дисципліною та високим рівнем відповідальності. Окремо підкреслюється значення здатності до граничної концентрації уваги, психологічної мобілізації та звуження поля сприймання до виконання бойового завдання. Важливою є також характеристика психологічної автономності пілота, який у процесі польоту діє в умовах ізоляції та високого рівня когнітивного навантаження [1].

Показовим для аналізу психологічної готовності військових пілотів є реальний бойовий досвід Мері Дженнінгз Гегар – майора Військово-повітряних сил США, учасниці бойових дій в Афганістані та льотчиці пошуково-рятувальної авіації. Її професійна діяльність була пов'язана з виконанням евакуаційних місій у складних бойових умовах, що характеризувалися високим рівнем загрози, дефіцитом часу на прийняття рішень та необхідністю постійної психологічної мобілізації.

Практика виконання бойових вильотів у складі рятувальних підрозділів передбачала роботу в умовах безпосереднього вогневого впливу противника, що вимагало від екіпажу високого рівня стресостійкості, професійної саморегуляції та здатності підтримувати когнітивну ефективність у ситуаціях критичного ризику. Важливим аспектом її служби стала також необхідність швидкого прийняття рішень щодо евакуації поранених та взаємодії з наземними підрозділами в умовах бойової невизначеності.

Окремо слід відзначити, що її досвід відображає трансформацію традиційних уявлень про роль жінки у бойовій авіації та демонструє значення індивідуальної психологічної стійкості, резильєнтності, внутрішньої мотивації та професійної ідентичності як ключових чинників ефективності льотчика в екстремальних умовах [7].

Досвід Війни за Незалежність України переконливо засвідчує визначну роль пілотів тактичної авіації Повітряних Сил Збройних Сил України, які стали символом професійної майстерності, мужності та високого рівня психологічної готовності до виконання бойових завдань в умовах надзвичайної інтенсивності бойових дій.

Зазначені приклади підтверджують, що сучасна українська тактична авіація базується

не лише на технічних і організаційних чинниках, але й на потужному людському потенціалі, ключовими складовими якого є психологічна стійкість, резильєнтність, мотивація до служіння та високий рівень бойової готовності особового складу, а також готовність до самопожертви [2; 3; 5; 6; 10; 13; 14].

Психологічний стан військових пілотів Повітряних Сил Збройних Сил України формується під впливом комплексу багаторівневих загроз, що мають як зовнішній бойовий, так і внутрішній психоемоційний характер. Одним із ключових чинників є постійна екзистенційна загроза ураження повітряних суден засобами протиповітряної оборони противника, авіацією, а також ризик втрат унаслідок так званого “дружнього вогню”, що створює додатковий рівень невизначеності та психологічного напруження.

Окремим стресогенним фактором виступає висока ймовірність втрати бойових побратимів, що формує феномен морального травмування та може сприяти розвитку синдрому “того, хто вижив”. Додаткового психологічного навантаження додає усвідомлення загрози для особового складу та об’єктів у тилу, що посилює емоційну напруженість і частково розподіляє увагу поза межами безпосереднього виконання бойового завдання.

Значний вплив на когнітивно-психічне функціонування пілотів мають специфічні психофізіологічні умови польоту, зокрема високі перевантаження, ризик гіпоксії, сенсорні ілюзії та можливі порушення просторової орієнтації. У нічних та складних метеорологічних умовах зазначені чинники можуть набувати критичного значення, підвищуючи вимоги до швидкості та точності прийняття рішень.

Водночас діяльність пілота характеризується високим рівнем інформаційного та когнітивного навантаження, зумовленого необхідністю одночасного управління літальним апаратом, аналізу даних бортових систем, взаємодії із суміжними підрозділами та врахування оперативної обстановки в реальному часі. Це формує стан тривалого психічного напруження, який за відсутності достатнього відновлення може трансформуватися у хронічну втому та зниження функціональних резервів.

Сукупність зазначених факторів зумовлює підвищені ризики розвитку бойового стресу, моральної травматизації та посттравматичних

стресових розладів. У зв’язку з цим ключового значення набуває формування психологічної готовності, резильєнтності та ефективної системи психологічного супроводу, що забезпечує підтримання боєздатності льотного складу в умовах тривалого бойового навантаження.

Висновки. З’ясовано, що особливості психологічної готовності пілотів тактичної авіації Повітряних Сил Збройних Сил України визначаються специфікою їхньої професійної діяльності, яка передбачає виконання бойових завдань у складних просторово-часових умовах, за наявності багатофакторних загроз та високої ймовірності ураження засобами протиповітряної оборони противника.

Передусім психологічна готовність льотного складу передбачає здатність до виконання бойових вильотів у денний і нічний час, у складних метеорологічних умовах, за умов активного радіоелектронного протидіяння, а також високого ризику раптового ураження ворожими засобами ППО та авіації. Це вимагає стійкої психоемоційної регуляції та здатності зберігати ефективність діяльності в умовах постійної невизначеності.

Важливою складовою є готовність до дій у високодинамічному повітряному середовищі, що характеризується дефіцитом часу на прийняття рішень, необхідністю одночасного контролю великої кількості параметрів польоту та швидкою зміною тактичної обстановки. Це обумовлює суттєві вимоги до когнітивних функцій, зокрема уваги, оперативного мислення та просторової орієнтації. Діяльність пілота тактичної авіації також передбачає готовність до виконання бойових завдань у відриві від базування, можливість багаторазового виконання вильотів у межах короткого часового інтервалу, а також здатність швидко відновлювати психофізіологічні ресурси між місіями.

Таким чином, професійна діяльність пілота тактичної авіації характеризується високим рівнем екстремальності, багатофакторною небезпекою та когнітивним навантаженням, що зумовлює необхідність сформованої психологічної готовності, резильєнтності, емоційно-вольової стійкості та професійної ідентичності як ключових умов ефективного виконання бойових завдань.

Подальші наукові розвідки доцільно спрямувати на розробку, емпіричну верифікацію

та впровадження комплексної програми розвитку психологічної готовності пілотів тактичної

авіації Збройних Сил України до діяльності в бойових умовах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антуан де Сент-Екзюпері. Військовий льотчик / пер. з фр. А. Жаловського. Київ : Видавництво Жупанського, 2017. 448 с.
2. Бенюк К. Полковник із Хмельниччини Євген Булачик став Героєм України: врятував авіацію в перші дні повномасштабного вторгнення й бився над Азовсталлю. 2025. URL: <https://zahid.espreso.tv/khmelnichchyna-polkovnik-iz-khmelnichchini-evgen-bulatsik-stav-geroem-ukraini-vryatuvav-aviatsiyu-v-pershi-dni-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-y-bivsy-nad-azovstallyu> (дата звернення: 21.05.2026).
3. Горобець О. Досвід застосування тактичної авіації у російсько-українській війні. *Повітряна міць України*. 2023. 2(5). С. 58–62. DOI: <https://doi.org/10.33099/2786-7714-2023-2-5-58-62>
4. Кулакова М. В. Формування готовності до професійної діяльності в майбутніх фахівців вищих морських навчальних закладів. автореф. дис.... канд. пед. наук: 13.00.04. Одеса, 2006. 20 с.
5. Льотчик 39-ї бригади тактичної авіації загинув на Запорізькому напрямку. Армія INFORM. 2025. URL: <https://armyinform.com.ua/2025/09/11/lotchyk-39-yi-brygady-taktychnoyi-aviacziyi-zagynuv-na-zaporizkomu-napryamku/> (дата звернення: 20.05.2026).
6. Мазіна Н. Скинув на росіян понад 200 авіаційних бомб. Пам'яті пілота Олександра Мигулі. 2025. URL: <https://hromadske.ua/viyskovi/252626-skynuv-na-rosiiian-ponad-200-aviatsiynikh-bomb-pamiat-pilota-oleksandra-myhuli> (дата звернення: 25.05.2026).
7. Мері Дженнінгз Герар. Стріляй, як дівчишко / пер. з англ. А. Дудченко. Київ : КСД, 2022. 256 с.
8. Невзоров Р. В., Громико О. В., Онипченко П. М. Компонентний склад готовності майбутніх льотчиків тактичної авіації до бойових польотів., *Збірник наукових праць Харківського національного університету повітряних сил*. 2024. № 1 (79). С. 24–30. DOI: <https://doi.org/10.30748/zhups.2024.79.04>
9. Повітряне командування “Центр”. URL: <https://www.facebook.com/PvkCenter> (дата звернення: 20.05.2026).
10. Повітряні шахи зі смертю: як “Вікінг” полює на “Шахеда” і чому легких вильотів не існує. Армія INFORM. URL: <https://armyinform.com.ua/2026/01/12/povitryani-shahy-zi-smertyu-yak-viking-polyuye-na-shahedy-i-chomu-legkyh-vylotiv-ne-istnyue/> (дата звернення: 20.05.2026).
11. Чернявська С. Змістові лінії розвитку психологічної готовності майбутніх пілотів цивільної авіації до професійної діяльності. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2024. № 1 (7). С. 80–92. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-1\(35\)-684-701](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-1(35)-684-701)
12. Шинко А. Історія “оптимізації” військової авіації України. 2017. URL: https://www.ukrmilitary.com/2017/03/history-of-ukrainian-air-force.html#google_vignette (дата звернення: 27.05.2026).
13. Шолян В. Боронив небо над Києвом: військовий льотчик Валентин Коренчук посмертно став Героєм України. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/valentin-korenchuk-lotchik-yakiy-boroniv-nebo-nad-kiyevom-lyutomu-2022-go-stav-geroem-ukrajini-50613494.html> (дата звернення: 20.05.2026).
14. Якщо я відправляю людей у небо, я маю бути там разом із ними»: історія Героя України Олександра Довгача. Армія INFORM. 2026. URL: <https://armyinform.com.ua/2026/03/12/yakshho-ya-vidpravlyayu-lyudej-u-nebo-ya-mayu-buty-tam-razom-iz-nymy-istoriya-geroya-ukrayiny-oleksandra-dovgacha/> (дата звернення: 29.05.2026).

REFERENCES:

1. Antoine de Saint-Exupéry. (2017). *Military Pilot*. [Vis'kovyy l'otchyk]. Kyiv: Zhupansky Publishing House. 448 p. [in Ukrainian].
2. Beniuk, K. (2025). Colonel Yevhen Bulatsyk from the Khmelnytskyi region has become a Hero of Ukraine: he saved the air force during the first days of the full-scale invasion and fought over Azovstal [Polkovnyk iz Khmel'nychchyny Yevhen Bulatsyk stav Heroem Ukrayiny: vryatuvav aviatsiyu v pershi dni povnomasshtabnoho vtorhnennya y byvsya nad Azovstallyu]. Retrieved from <https://zahid.espreso.tv/khmelnichchyna-polkovnik-iz-khmelnichchini-evgen-bulatsik-stav-geroem-ukraini-vryatuvav-aviatsiyu-v-pershi-dni-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-y-bivsy-nad-azovstallyu> [in Ukrainian].
3. Horobets, O. (2023). Experience in the Use of Tactical Aviation in the Russo-Ukrainian War. [Dosvid zastosuvannya taktychnoyi aviatsiyyi u rosiys'ko-ukrayins'kiy viyni]. *Air Power of Ukraine*, 2 (5), 58–62. DOI: <https://doi.org/10.33099/2786-7714-2023-2-5-58-62> [in Ukrainian].
4. Kulakova, M. V. (2006). Formation of Readiness for Professional Activity among Future Specialists at Higher Maritime Educational Institutions [Formuvannya hotovnosti do profesiynoyi diyal'nosti v maybutnikh fakhivtsiv vyshchikh mors'kykh navchal'nykh zakladiv]. Odesa. [in Ukrainian].

5. A pilot from the 39th Tactical Aviation Brigade was killed in the Zaporizhzhia sector. [L'otchyk 39-yi bryhady taktychnoyi aviatsiyi zahynuv na Zaporiz'komu napryamku]. Army INFORM. Retrieved from <https://armyinform.com.ua/2025/09/11/lotchyk-39-yi-brygady-taktychnoyi-aviacziyi-zagynuv-na-zaporizkomu-napryamku/> [in Ukrainian].
6. Mazina, N. (2025). Dropped over 200 aerial bombs on the Russians. In memory of pilot Oleksandr Myhulia [Skynuv na rosiyan ponad 200 aviatsiynikh bomb. Pam'yati pilota Oleksandra Myhuli]. Retrieved from <https://hromadske.ua/viyskovi/252626-skynuv-na-rosiiian-ponad-200-aviatsiynikh-bomb-pamiati-pilota-oleksandra-myhuli> [in Ukrainian].
7. Mary Jennings Hegar. (2022). Shoot Like a Girl. [Strilyay, yak divchys'ko]. Kyiv: KSD. [in Ukrainian].
8. Nevzorov, R. V., Hromyko, O. V. & Onypchenko P. M. Components of the readiness of future tactical aviation pilots for combat flights [Komponentnyy sklad hotovnosti maybutnikh l'otchykiv taktychnoyi aviatsiyi do boyovykh pol'otiv]. *Collection of scientific works of the Kharkiv National Air Force University*, № 1 (79), 24–30. DOI: <https://doi.org/10.30748/zhups.2024.79.04> [in Ukrainian].
9. Air Command “Center” [Povitryane komanduvannya “Tsentr”]. Retrieved from <https://www.facebook.com/PvkCenter> [in Ukrainian].
10. Aerial Chess with Death: How “Viking” Hunts “Shaheds” and Why There Are No Easy Sorties [Povitryani shakhy zi smertyu: yak “Vikinh” polyuye na “Shakhedy” i chomu lehkykh vyl'otiv ne isnuye]. ArmyINFORM. Retrieved from <https://armyinform.com.ua/2026/01/12/povitryani-shahy-zi-smertyu-yak-viking-polyuye-na-shahedy-i-chomu-legkyh-vylotiv-ne-isnuye/> [in Ukrainian].
11. Cherniavska, S. (2024). Content strands in the development of the psychological readiness of future civil aviation pilots for professional activity [Zmistovi liniyi rozvytku psykhologichnoyi hotovnosti maybutnikh pilotiv tsyvil'noyi aviatsiyi do profesynoyi diyal'nosti]. *Issues in Extreme and Crisis Psychology*, 1 (7), 80–92. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-1\(35\)-684-701](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-1(35)-684-701) [in Ukrainian].
12. Shynko, A. (2017). The History of the “Optimization” of Ukraine’s Military Aviation [Istoriya “ optymizatsiyi” viys'kovoyi aviatsiyi Ukrayiny]. Retrieved from https://www.ukrmilitary.com/2017/03/history-of-ukrainian-air-force.html#google_vignette [in Ukrainian].
13. Sholian, V. He defended the skies over Kyiv: military pilot Valentyn Korenchuk was posthumously named a Hero of Ukraine [Boronyv nebo nad Kyjevom: viys'kovyy l'otchyk Valentyn Korenchuk posmertno stav Heroyem Ukrayiny]. Retrieved from <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/valentin-korenchuk-lotchik-yakiy-boroniv-nebo-nad-kiyevom-u-lyutomu-2022-go-stav-geroyem-ukrajini-50613494.html> [in Ukrainian].
14. "If I send people into the sky, I must be there with them": the story of Hero of Ukraine Oleksandr Dovhach [Yak-shcho ya vidpravlyayu lyudey u nebo, ya mayu buty tam razom iz nymy»: istoriya Heroya Ukrayiny Oleksandra Dovhacha] (2026). ArmyINFORM. Retrieved from <https://armyinform.com.ua/2026/03/12/yakshho-ya-vidpravlyayu-lyudej-u-nebo-ya-mayu-buty-tam-razom-iz-nymy-istoriya-geroya-ukrayiny-oleksandra-dovgacha/> [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 20.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 15.09.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 19.10.2026